

УДК 373.21:37.032

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-217-368-373

МОЛНАР-ЧАТЛОШ Андрея Олександрівна –
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
Мукачевського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7782-898X>
e-mail: zsandrea996@gmail.com

ПРОФЕСІЙНІ ВИМОГИ ДО МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УКРАЇНІ

У статті здійснено аналіз професійних вимог до майбутніх учителів початкових класів в Україні за період із 1991 по 2024 рр. Зазначено, що в умовах реформування національної освітньої системи вимоги до майбутніх учителів суттєво змінювалися, що було зумовлено адаптацією до європейських стандартів і відповідними національними реформами. Описано основні зміни, серед яких введення кредитної системи, ступеневої підготовки (бакалавр, магістр), а також акцент на мобільності здобувачів та викладачів. Проведено аналіз ключових концепцій та стандартів, що формують сучасні вимоги до майбутнього вчителя, зокрема Концепції Нової української школи та професійних стандартів. Констатовано ускладнення вимог з огляду на підвищення вимог до компетентностей здобувачів освіти. Учитель початкових класів має володіти широким діапазоном компетентностей, здатністю розвивати критичне мислення в учнів і сприяти їхньому саморозвитку, враховувати інклюзивний підхід та готовність працювати в умовах соціальних і технологічних змін. Визначено, що ключовими компетентностями є не тільки знання предмету та методик навчання, але й особистісні якості, такі як емоційна зрілість, здатність до рефлексії та самоосвіти, а також готовність до неперервного професійного розвитку. Аналіз останніх досліджень і публікацій показує необхідність формування у майбутніх учителів інтегрованого підходу до навчання, розвитку та виховання учнів. Учитель початкових класів має бути активним учасником освітнього процесу, сприяючи гармонійному розвитку учнів, формуючи їхні соціальні, культурні, громадянські та здоров'язбережувальні компетентності. Підсумовано, що основними професійними вимогами у сучасних умовах виокремлено професійні компетентності: навчання здобувачів освіти предметів (інтегрованих курсів); партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу; участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища; провадження освітнього процесу; безперервний професійний розвиток. Підкреслюється важливість постійного вдосконалення педагогічної майстерності, що є основою для забезпечення високого рівня професіоналізму та ефективності діяльності вчителя початкових класів в умовах постійних змін в освітній сфері.

Ключові слова: професійні вимоги, початкові класи, професійна підготовка, майбутній учитель, професійні вимоги майбутніх учителів початкових класів.

MOLNAR-CHATLOSH Andreia Oleksandrivna –
graduate student, third (educational and scientific)
level of higher education,
011 Educational, pedagogical sciences program,
Mukachevo State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7782-898X>
e-mail: zsandrea996@gmail.com

PROFESSIONAL REQUIREMENTS FOR PRE-SERVICE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN UKRAINE

The article analyzes the professional requirements for future primary school teachers in Ukraine from 1991 to 2024. It is noted that in the context of the reform of the national education system, the requirements for teachers have changed significantly, which was due to adaptation to European standards and global trends in education. The main stages of changes are described, including the introduction of a credit system, degree training (bachelor's, master's), as well as an emphasis on the mobility of applicants and teachers. Special attention is paid to changes in the assessment system, the democratization of education, and the development of academic mobility. The article also analyzes key concepts and standards that form modern requirements for a future teacher, in particular the Concept of the New Ukrainian School and professional standards. A primary school teacher must have competencies in various areas: pedagogical, psychological, social, digital, and also develop critical thinking in students and promote their self-development. In addition, it is necessary to take into account an inclusive approach and readiness to work in conditions of social and technological changes. The study is based on an analysis of national programs, educational and qualification characteristics and industry standards of higher education, which determine the requirements for the professionalism of future teachers. It was determined that key competencies are not only knowledge of the subject and teaching methods, but also personal qualities, such as emotional maturity, the ability to reflect and self-education, as well as readiness for continuous professional development. An analysis of recent research and publications shows the need to form an integrated approach to teaching, development and education of students in future teachers. A primary school teacher should be not only a qualified teacher, but also an active participant in the educational process, contributing to the harmonious development of students, forming their social, cultural, civic and health-saving competencies. The main professional challenges in modern conditions are professional competencies: teaching students subjects (integrated courses); partnership with participants in the educational process; participation in the organization of a safe and healthy educational environment; implementation of the educational process; continuous professional development. The importance of continuous improvement of pedagogical skills is emphasized, which is the basis for ensuring a high level of professionalism and effectiveness of the activities of a primary school teacher in conditions of constant changes in the educational sphere.

Key words: professional requirements, primary grades, professional training, future teacher, professional requirements of future primary teachers.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Професійні вимоги до майбутнього вчителя початкових класів традиційно відзначаються високим рівнем складності та варіативності, змінюючись відповідно до суспільних потреб

і освітніх стандартів. Нині, вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів зумовлені розвитком національної освітньої системи та необхідністю адаптуватися до європейських стандартів, що орієнтуються на

компетентнісний підхід, мобільність здобувачів і викладачів, а також на постійний професійний розвиток.

Перетворення, які відбулися в Україні після 90-х років визначали динаміку змін освітніх стандартів та вимог. Україна успадкувала адміністративно-командну систему управління освітою, яка гальмувала розвиток педагогічної творчості, обмежувала ініціативу. Усі ці обставини вимагали ретельного аналізу й оновлення системи освіти, її модернізації. Так, важливим етапом стало введення нових систем оцінювання навчальних досягнень, кредитної системи, а також ступеневої підготовки спеціалістів за принципом «бакалавр – магістр». Це дало можливість забезпечити більш гнучкий і різноманітний підхід до підготовки майбутніх учителів початкових класів. Значну роль у визначенні вимог до майбутніх вчителів відіграє демократизація освіти, акцент на навчання протягом життя та розвиток академічної мобільності. Водночас важливою складовою сучасної педагогічної освіти є інтеграція національного змісту у навчальні програми, врахування культурних особливостей, а також підготовка до роботи в умовах зміни соціальних і технологічних вимог. Професійні вимоги до майбутнього вчителя включають в себе глибокі знання предмету, здатність адаптуватися до нових освітніх стандартів, здатність працювати в умовах постійної зміни та розвитку, а також здатність формувати у здобувачів критичне мислення і мотивацію до саморозвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема вимог до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів перебуває у фокусі наукового інтересу багатьох вітчизняних дослідників. Так, В. Берека, О. Бондаревська, О. Вознюк, А. Галас, Р. Гурін, Б. Камінський, Г. Лук'яненко, Н. Ничкало виокремлюють важливість розвитку пізнавально-інтелектуальної, діагностичної та методичної компетентності, що є необхідними для ефективної діяльності вчителя початкових класів. На тлі розвитку упровадження інклюзивної освіти особливу увагу приділяють студіюванню інклюзивної компетентності, що прогнозує формування готовності до створення безпечного освітнього середовища (В. Байдик, Ю. Гопкало, І. Корнієнко, Н. Лунченко, Ю. Луценко, Р. Мороз, М. Саврасов, І. Ткачук). З'являється необхідність формування у майбутніх учителів початкових класів цифрової компетентності (А. Андрущак, В. Білошапко, І. Богданов, Р. Гуревич, О. Стойка, М. Жалдак, Н. Клокар, Ю. Триус, І. Роберт, В. Шевченко). Оновлені вимоги до майбутніх учителів початкових класів формуються відповідно до Концепції Нової Української школи (Н. Лалак, Л. Онищук, О. Пилипів, Т. Тутова, Т. Бондар, А. Демків, О. Шквир).

Мета статті – здійснити аналіз вимог до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Україні в період з 1991 до 2024 року.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах реформування системи вищої освіти в

Україні протягом 1991–2024 років вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів зазнали суттєвих змін. Ці зміни обумовлені глобальними тенденціями розвитку освіти і специфікою національних реформ, які відображають прагнення адаптуватися до європейських стандартів та забезпечити високий рівень професіоналізму у педагогічній сфері.

На початку 90-х років науковець І. Зязюн окреслює такі уміння й навички майбутнього вчителя: інформаційно-технологічні; діагностико-прогностичні; ціннісно-орієнтаційні; проєктувально-гностичні; організаційно-діяльнісні; стимулювально-активізаційні; мобілізаційно-конструктивні; рефлексивно-перцептивні; аналітико-евристичні; вербально-невербально-комунікативні; афективно-саморегуляційні; креативно-саморозвивальні; індивідуально-стильові; самооцінно-регуляційні.

Майбутній учитель початкових класів має бути високо кваліфікованим, багатогранним педагогом, який не лише передає знання, але й виховує всебічно розвинену особистість. Варто зазначити, що вперше в незалежній Україні основні трудові функції, майбутнього вчителя початкових класів окреслені в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») від 1993 р. Такими є органічне поєднання навчання і виховання учнів з метою забезпечення розумового, морального, художньо-естетичного, правового, патріотичного, екологічного, трудового та фізичного розвитку дитини, формування здорового способу життя [1]. Надалі ці вимоги були деталізовані в Постанові Кабінету Міністрів України № 1717 (2000 р.), де акцентовано увагу на ключових компетентностях учителя, зокрема комунікативній, мовній та етнокультурознавчій покликання [2].

У державній програмі «Вчитель» (2002 р.) зацентовано увагу на поліпшенні культурологічної, мовної (з української та іноземних мов), психолого-педагогічної, комп'ютерної, методичної, практичної підготовки вчителів [3].

Автори О. Дубасенюк, Т. Семенюк, О. Антонова (2003 р.) виокремлюють основну професійно-педагогічну компетентність, що включає компетентність у галузі теорії і методики виховного процесу, зокрема, його цілей, завдань, принципів, закономірностей, змісту, засобів, форм, методів, прийомів; компетентність у галузі фахових предметів і знання того, як зробити процес навчання, зміст предмету провідним засобом виховання учнів; соціально-психологічну компетентність у галузі процесів спілкування; диференційно-психологічну компетентність у сфері мотивації, здібностей, спрямованості учнівської молоді; аутопсихологічну компетентність у сфері достойнств і недоліків власної діяльності і особистості. Зріла сформована особистість – професійна необхідність, яка зумовлена процесом пошуку способів формування особистості вихованця [4].

Науковець Р. Гурін (2004 р.), виділяє такі базові компетентності випускника педагогічного закладу освіти: прийняття активної життєвої і професійної позиції; орієнтація на соціальне і

професійне самовизначення і самореалізацію, здатність до самоорганізації; освоєння основних професійних навиків, практичних умінь у професійній сфері; формування й володіння професійними цінностями і якостями, що відповідають загальнолюдським нормам; досягнення сучасного загальнокультурного рівня і сформованість професійної культури [5].

У 2005 році Європейський парламент оприлюднив рекомендації щодо визначення ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації та соціальної інтеграції. До них належать: спілкування рідною мовою, комунікація іноземною мовою, математична грамотність у контексті наукової та технологічної діяльності, цифрова компетентність, навички навчання, соціальні та громадянські компетентності, ініціативність і підприємливість, а також культурна обізнаність і творче самовираження.

Ці рекомендації стали орієнтиром для реформування педагогічної освіти, зокрема у підготовці майбутніх учителів початкових класів. Вони сприяли оновленню освітніх стандартів і програм, що передбачають розвиток у майбутніх педагогів не лише професійних знань, а й умінь ефективно комунікувати, застосовувати цифрові технології, формувати підприємницьке мислення та розвивати культурну свідомість учнів. Таким чином, вимоги до підготовки вчителів були розширені, що забезпечує їхню здатність відповідати викликам сучасної освіти покликання.

Професійна підготовка вчителів початкових класів зазнала суттєвих змін під впливом галузевого стандарту вищої освіти. Із введенням освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання та присвоєння кваліфікації» 3310 «Вчитель початкової школи» (2006 р.) переформульовані виробничі функції. Від випускників вищих навчальних закладів очікують здатності охороняти життя і здоров'я дітей, здійснювати освітню, розвивальну, дидактико-методичну, соціально-виховну, ціннісно-орієнтаційну, професійно-особистісну функції й прагнути до самовдосконалення [6].

Ватро зазначити, що в психолого педагогічному дискурсі термін «трудові функції» як коло обов'язків, визначених посадою, з початку XXI століття їх дедалі частіше замінюють поняттям «компетентність», що прогнозує здатність кваліфіковано виконувати професійну діяльність на основі сформованих знань, умінь і навичок.

Таким чином, вимоги до підготовки вчителів початкових класів розглядають через призму професійної компетентності. Дослідниця І. Онисенко акцентує увагу на основних компонентах професійної компетентності вчителя початкової школи і виокремлює: 1) мотиваційний компонент, що забезпечує позитивну мотивацію учителя до прояву і розвитку професійно-педагогічної компетентності; 2) змістовий компонент, що охоплює володіння науковими професійно-педагогічними знаннями; 3) операційно-діяльнісний компонент, що містить умінь практично вирішувати педагогічні завдання; 4) особистісний компонент, що представлений такими особистісними та профе-

сійно важливими якостями особистості, як любов до дітей, доброта; 5) рефлексивний компонент, що реалізується у рефлексивних умінях особистості забезпечувати процеси самопізнання, саморозвитку й самовдосконалення [7].

У національній доповіді за редакцією В Кременя (2016 р.) стає очевидним, що зміст педагогічної та науково-педагогічної освіти має включати такі гармонізовані основні складові підготовки, як: технологічна (опанування ефективних способів навчання), психологічна (здатність до взаємодії з особистостями, які навчаються, всебічного розуміння їхніх індивідуальностей), культурологічна (осмислення стану і бачення тенденцій цивілізаційного розвитку як сучасного та майбутнього контексту існування людини) і предметна (досконале володіння предметом навчання). Особливо високої випереджувальної компетентності потребують педагоги початкової освіти, що мають справу з дітьми, яким доведеться жити і працювати у докорінно відмінному від нинішнього інноваційному майбутньому.

Концепція Нової української школи (2016 р.) передбачає нові підходи, формування творчої особистості. Ключовими компетентностями є спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовою, спілкування іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, умінь навчатися впродовж життя, соціальні і громадянські компетентності, підприємливість та фінансова грамотність, загальнокультурна грамотність, екологічна грамотність і ведення здорового способу життя. Майбутній учитель початкових класів покликаний сприяти різнобічному розвитку здобувачів початкової освіти, формувати вміння самостійно здобувати знання, мотивувати до самовдосконалення і навчання впродовж життя, підвищувати готовність до свідомого життєвого вибору, самореалізації, майбутньої трудової діяльності та громадянської активності [8].

О. Максимова у своєму дослідженні виокремлює такі компетентності вчителя початкових класів: інформаційну, комунікативну, продуктивну, моральну, психологічну, предметну, соціальну, математичну, самоосвітню та саморозвивальну компетентності (2016 р.).

У стандарті вищої освіти України першого рівня вищої освіти, бакалавр, спеціальність 013 Початкова освіта (2016 р.) зазначено перелік компетентностей випускника: 1) інтегральна компетентність це здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми; 2) загальні компетентності: загальнонавчальна, інформаційно-аналітична, дослідницько-праксеологічна, комунікативна, громадянська компетентність, етична, соціокультурна, міжособистісної взаємодії, адаптивна, рефлексивна, здоров'язбережувальна компетентність, інформаційно-комунікаційна; 3) спеціальні (фахові) компетентності: предметна компетентність; психологічна компетентність; педагогічна компетентність; методична компетентність; професійно-комунікативна компетентність. Стандарт вищої освіти суттєво вплинув

на формування освітніх програм, оскільки визначив перелік обов'язкових компетентностей, результати навчання та зміст підготовки майбутніх учителів. Він забезпечив єдність підходів до професійної підготовки, сприяв оновленню змісту дисциплін відповідно до сучасних освітніх тенденцій, а також встановив вимоги до практичної підготовки студентів. Це дало змогу закладам вищої освіти розробляти освітньо-професійні програми спеціальності 013 Початкова освіта, які враховують потреби сучасної початкової школи, орієнтуючи майбутніх педагогів на інтегрований підхід до навчання, впровадження інноваційних методик та використання цифрових технологій.

Автор Н. Сергієнко (2016 р.) вважає, що серед компетентностей майбутнього вчителя початкових класів є продуктивна компетентність; автономізаційна – здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення; інформаційна; предметна; особистісні якості вчителя; комунікативна; моральна; психологічна; соціальна; математична; полікультурна. З цим автором суголосні науковці В. Берека та А. Галас, які стверджують важливість перелічених компетентностей необхідних для стимулювання активності майбутнього вчителя початкових класів [9, с. 37–38].

Розглянемо три нормативні документи, ухвалені в 2018–2020 роках, що визначають компетентнісні вимоги до сучасного вчителя початкових класів, і мають різне спрямування та рівень деталізації. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2018 р.) – це документ, який визначає ключові професійні компетентності та функціональні обов'язки вчителя початкових класів. Він окреслює вимоги до знань, умінь і навичок педагога, що є основою для професійного розвитку та атестації.

Державний стандарт початкової освіти (2018 р.) – визначає вимоги до результатів навчання учнів, освітніх компетентностей та принципів організації освітнього процесу. Він безпосередньо впливає на діяльність учителя, оскільки задає орієнтири для створення навчальних програм, методик викладання та оцінювання навчальних досягнень учнів.

Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020 р.) – це розширений і оновлений документ, який деталізує компетентнісні вимоги до вчителів різних рівнів освіти, включаючи випускників педагогічних коледжів. Він доповнює попередні документи, враховуючи сучасні освітні виклики, зокрема цифровізацію, інклюзивну освіту та психологічну підтримку учнів. Аналізуючи професійний стандарт «Вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2018 р.) виокремлюємо трудові функції: планування і здійснення освітнього процесу; забезпечення і підтримка навчання; створення освітнього середовища; рефлексія та професійний саморозвиток; проведення педагогічних досліджень; надання методичної допомоги

колегам з питань навчання, розвитку, виховання й соціалізації учнів початкових класів закладу загальної середньої освіти; узагальнення власного педагогічного досвіду та його презентація педагогічній спільноті; оцінювання результатів роботи вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти (2018 р.) вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти визначено за такими освітніми галузями: мовно-літературна (розвиток комунікативної компетентності, здатність до міжкультурного діалогу); математична (формування математичних компетентностей та здатності застосовувати математичні методи у житті); природнича (розвиток наукового світогляду, екологічної та природоохоронної поведінки); технологічна (використання технологій для самореалізації і змін навколишнього світу); інформатична (інформаційно-комунікаційна компетентність і навички безпечної діяльності в цифровому середовищі); соціальна і здоров'язбережувальна (розвиток здорової поведінки і соціальної компетентності); громадянська та історична (формування громадянської позиції і розуміння зв'язку минулого і сучасного); мистецька (розвиток культурної компетентності через мистецтво); фізкультурна (мотивація до фізичної активності і гармонійного фізичного розвитку).

Відповідно до Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», (2020 р.) до загальних компетентностей увійшли: громадянська: відповідальний, свідомий, толерантний, цінує та поважає права та свободу інших людей; соціальна: спілкується з учнями та батьками як з партнерами, знаходить спільну мову з усіма учасниками освітнього процесу, працює в команді; культурна: цінує українську й інші культури, поважає представників інших культур; відчуває і виявляє національну культурну ідентичність; творчо самовиражається; лідерська: приймає ефективні рішення у професійній діяльності, відповідально ставиться до своїх обов'язків; мотивує колег та учнів до досягнення спільної мети; підприємницька: генерує нові ідеї; розуміє проблемні ситуації, ефективно розв'язує їх; виявляє ініціативність та підприємливість.

До переліку професійних компетентностей увійшли навчання учнів предметів (інтегрованих курсів), партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу, участь організації безпечного та здорового освітнього середовища, управління освітнім процесом, безперервний професійний розвиток, здатність до навчання впродовж життя [10].

Удосконалений перелік прослідковується у Стандарті вчителя закладу загальної середньої освіти (2024 р.). Серед компетентностей зазначено: навчання здобувачів освіти предметів (інтегрованих курсів); партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу; участь в організації безпечного

та здорового освітнього середовища; провадження освітнього процесу; безперервний професійний розвиток [11].

Необхідність частого оновлення стандартів зумовлене кількома ключовими факторами: реформування освіти в межах НУШ (Нова українська школа), що передбачає оновлення змісту освіти, педагогічних методик і системи підготовки вчителів; зміни у суспільних запитах, зокрема необхідність забезпечення інклюзивного навчання, використання цифрових технологій та розвитку м'яких навичок (soft skills); Європейська інтеграція та адаптація освітніх стандартів України до міжнародних вимог.

Оновлення стандартів суттєво вплинуло на зміст педагогічної освіти, зокрема відбулося збільшення акценту на практичну підготовку майбутніх учителів, інтеграцію сучасних педагогічних технологій та цифрових інструментів в освітній процес, реалізація компетентнісного підходу, підвищення вимог до неперервного професійного розвитку вчителя.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє виокремити ключові професійні вимоги до майбутніх учителів початкових класів, які змінювались протягом останніх десятиліть. Констатовано, що компетентності вчителя початкових класів відображають еволюцію освітніх підходів та потреб суспільства. За період із 1990-х до 2024 року професійні вимоги стали комплексними і багатограними. Зростає роль партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу, організації безпечного й здорового освітнього середовища. Однією з основних вимог стає безперервний професійний розвиток педагогів, що відповідає потребам динамічного розвитку освіти та професії вчителя. Ці еволюційні зміни відображають тенденції в освіті, де стає важливим не лише знання, але й здатність адаптуватися до нових викликів, забезпечувати інклюзивність і розвиток учнів у різноманітних сферах їхнього життя. Перспективи подальших наукових розвідок у галузі підготовки вчителів початкових класів полягають у глибшому вивченні ефективності новітніх освітніх стандартів, розвитку інклюзивної освіти, а також у дослідженні впливу технологічних інновацій на професійну діяльність педагогів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»). (1993). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-p>.
2. Постанова КМУ «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» (2000). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1717-2000-%D0%BF/ed20001116#Text>
3. Постанова КМУ «Про затвердження державної програми «Вчитель» (2002). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379-2002-%D0%BF/ed20020328#Text>
4. Антонова О. Є., Дубасенюк О. А., Семенюк Т. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: монографія. 2003. 193 с.
5. Гурін Р. С. Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових

інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. 2004. 21 с.

6. Галузевий стандарт вищої освіти: Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за спеціальністю 6.010100 Початкове навчання. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16847/kniga%20OKH.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

7. Онищенко І. М. Модель формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Навчання і виховання обдарованої особистості: теорія та практика. 2012. № 8. С. 94-101.

8. Концепція НУШ. 2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&tag=nova-ukrainska-shkola>.

9. Берека В. Є., Галас А. В. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.

10. Наказ «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text2020.p>.

11. Наказ МОН «Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти». 2024 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>

REFERENCES

1. Pro Derzhavnu natsionalnu prohramu «Osvita» («Ukraine XXI stolittia»). (1993). [About the State National Program «Education» («Ukraine of the 21st Century»)]. Ofitsijnyj vebportal parlamentu Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/lavs/shov/896-93-p>. [in Ukrainian]
2. Postanova KМУ «Pro perehid zagalnoosvitnih navchalnih zakladiv na novij zmist, strukturu i 12-richnij termin navchannja» (2000) [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the transition of general education institutions to a new content, structure and 12-year term of study»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1717-2000-%D0%BF/ed20001116#Text> [in Ukrainian]
3. Postanova KМУ «Pro zatverdzhennja derzhavnoi programi «Vchitel» (2002). [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the state program «Teacher»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379-2002-%D0%BF/ed20020328#Text> [in Ukrainian]
4. Antonova, O. Ye., Dubasenyuk, O. A., Semenyuk, T. V. (2003). Profesijna pidgotovka majbutnogo vchitya do pedagogichnoyi diyalnosti: monografiya. [Professional training of future teachers for pedagogical activity: monograph]. 193 s. [in Ukrainian]
5. Hurin, R. S. (2004). Pidhotovka majbutnoho vchitya humanitarnoho profilu do zastosuvannja novykh informatsijnykh tekhnolohij u navchalnomu protsesi zahal'noosvitn'oi shkoly. [Preparing future teachers of the humanities to use new information technologies in the educational process of a comprehensive school]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: spets. 13.00.04. 21 s. [in Ukrainian]
6. Haluzevyj standart vyschoi osvity: Osvitno-kvalifikatsijna kharakterystyka bakalavra za spetsialnistiu 6.010100 Pochatkovе navchannja. [Sectoral standard of higher education: Educational and qualification characteristics of a bachelor in the specialty 6.010100 Primary education]. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16847/kniga%20OKH.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian]
7. Onyschenko, I. M. (2012). Model formuvannja fakhovoi kompetentnosti majbutn'oho vchitya pochatkovykh

klasiv. [Model of formation of professional competence of a future primary school teacher]. Navchannia i vykhovannia obdarovanoi osobystosti: teoriia ta praktyka. № 8. S. 94-101. [in Ukrainian]

8. Kontseptsiiia NUSH. (2016). URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?tag=nova-ukrainska-shkola>. [in Ukrainian]

9. Bereka, V. Ye., Halas, A. V. (2018). Profesijna kompetentnist vchytelia pochatkovykh klasiv: navchalno-metodychnyj posibnyk dlia vchyteliv. [Professional competence of a primary school teacher: a teaching and methodological manual for teachers]. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok». 496 s. [in Ukrainian]

10. Nakaz «Pro zatverdzhennia profesijnoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahal'noi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahal'noi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoї osvity (z diplomom molodshoho spetsialista)» (2020) [Order «On approval of the professional standard for the professions «Primary school teacher of a general secondary education institution», «Teacher of a general secondary education institution», «Primary education teacher (with a junior specialist diploma)»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text2020> r. [in Ukrainian]

11. Nakaz MON «Pro zatverdzhennia profesijnoho standartu «Vchytel zakladu zahal'noi serednoi osvity» (2024)

[Order of the Ministry of Education and Science «On approval of the professional standard «Teacher of a general secondary education institution»]. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> r. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МОЛНАР-ЧАТЛОШ Андрія Олександрівна – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Мукачівського державного університету.

Наукові інтереси: історія педагогіки, початкова освіта, професійна підготовка, професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MOLNAR-CHATLOSH Andreia Oleksandrivna – graduate student in the third (educational and scientific) level of higher education, 011 Educational and pedagogical sciences program at Mukachevo State University.

Scientific interests: history of pedagogy, primary education, professional training, professional training of future primary school teachers.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2025 р.

УДК 373.091.33:82:341.232:373.014.5(477)(045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-217-373-377

БОНДАР Тамара Іванівна –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9484-9336>
e-mail: tamara_bondar@yahoo.com

ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Стаття присвячена аналізу трансформаційних процесів у шкільній літературній освіті України в умовах євроінтеграції. Розглядаються інноваційні підходи до викладання літератури, зокрема компетентнісний підхід, інтерактивні технології, та інтеграція літератури з іншими дисциплінами. Проаналізовано особливості розвитку літературної освіти в контексті європейських тенденцій, зокрема: утвердження ідей демократизації та гуманізації навчання, розроблення оновлених освітньо-галузевих стандартів, переакцентування освітніх цілей на основі компетентнісного підходу, збагачення та осучаснення методичного інструментарію, інтегрування змісту, форм, методів і засобів навчання, впровадження відповідних суспільним запитам педагогічних технологій (пріоритет надається особистісно орієнтованим), широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Пріоритетними тенденціями освіти XXI століття, зокрема літературної, є її глобалізація та інтернаціоналізація. Наголошено на впровадженні компетентнісного підходу, інтеграції української та світової літератури, використанню цифрових технологій у навчальному процесі. Автор зазначає на необхідності оновлення канону, розвитку критичного мислення учнів та підвищення кваліфікації педагогів відповідно до літературних європейських освітніх стандартів. Наведено фрагмент інтегрованого уроку української мови та літератури, який можна використовувати для формування комунікативної компетентності здобувачів освіти. Простежується використання методу проєктів, який спрямований на формування соціально значущих умінь працювати в команді, ставити цілі, планувати власну діяльність, здійснювати інформаційний пошук, ефективно працювати з інформацією. Увага приділена перспективам розвитку літературної освіти через співпрацю з міжнародними освітніми ініціативами та впровадження сучасних педагогічних технологій.

Ключові слова: шкільна літературна освіта, освітній процес, тенденції, національне відродження, євроінтеграція, сучасні виклики, інтеграція предметів, інноваційність, проєктна діяльність.

BONDAR Tamara Ivanivna –

Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor of the Department of Pedagogy of Preschool,
Primary Education and Educational Management
of Mukachevo State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9484-9336>
e-mail: tamara_bondar@yahoo.com